

Resultaten vleermuis- en huismussenonderzoek in een woonwijk in Zuidlaren

Opdrachtgever Woonborg
Referentie Vries, E.W. de, E. van der Heijden & M.S.E. Greve 2013. Resultaten vleermuis- en huismussenonderzoek in een woonwijk in Zuidlaren A&W-notitie 1997. Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden.

Projectcode 1997zlv
Status Definitief
Datum 11 november 2013
Projectleider E.W. de Vries
Autorisatie R.J. Strijkstra

Inhoud

1. Inleiding
2. Methode
3. Resultaten
4. Beoordeling en conclusie Flora- en faunawet

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Suderwei 2
Postbus 32, 9269 ZR Feanwâlden
tel. 0511 – 474764, fax 0511 – 472740
email info@altwym.nl
website: www.altwym.nl

1. Inleiding

Woonborg bereidt de herinrichting voor van een woonwijk in Zuidlaren. De plannen bestaan uit de sloop van circa 100 huizen. Na de sloop wordt het gebied opnieuw ingericht met nieuwbouw. Woonborg heeft Altenburg & Wymenga gevraagd om een onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van vleermuizen en Huismussen in het plangebied. Reden is om na te gaan hoe de uitvoering van de plannen zich verhoudt tot de vigerende ecologische wet- en regelgeving (Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet) met betrekking tot deze middelzwaar en zwaar beschermde soorten. In deze notitie presenteren wij de resultaten van het vleermuis- en huismussenonderzoek.

Altenburg & Wymenga presenteert in deze notitie de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

2. Methode

Vleermuisonderzoek

Om te bepalen op welke wijze vleermuizen gebruik maken van het plangebied en de omgeving, is nachtelijk vleermuisonderzoek uitgevoerd. Vleermuisonderzoek dient plaats te vinden volgens het Vleermuisprotocol (ministerie van EZ, Netwerk Groene Bureaus). Daarin is vastgelegd hoe vleermuisonderzoek aan foerageergebied, verblijfplaatsen en vliegroutes dient plaats te vinden om tot uitspraken te kunnen komen die stand houden in juridische procedures. Bij vleermuisonderzoek moet rekening worden gehouden met een aantal veldbezoeken die gespreid in het jaar moeten plaatsvinden. Uitgaande van de te verwachten soorten dienden hier volgens het protocol twee veldbezoeken plaats te vinden aan baltsplaatsen tijdens nazomer/herfst en drie veldbezoeken aan kraam- en/of zomerverblijfplaatsen tijdens het voorjaar/zomer. Vanwege de opmerkelijke resultaten van de eerste twee bezoeken in het najaar, is een derde veldbezoeken in de baltsperiode uitgevoerd. Het plangebied is tijdens de veldbezoeken 's nachts onderzocht met behulp van batdetectoren (van het type heterodyne/time expansion, Pettersson D240x).

Huismussenonderzoek

Omdat nestplaatsen van Huismussen jaarrond beschermd zijn, is het noodzakelijk om de te slopen woningen te onderzoeken op de aanwezigheid van nestelende Huismussen. Voor onderzoek naar huismussen heeft het Ministerie van EZ een aantal eisen gesteld in de Soortenstandaard Huismus (Dienst Regelingen 2011a). Hieruit volgt een bepaalde minimale onderzoekinspanning en mate van kundigheid van de onderzoeker. De aan- of afwezigheid van Huismus kan worden vastgesteld door het uitvoeren van twee veldbezoeken in de periode 1 april-15 mei óf 4 gerichte veldbezoeken in de periode 10 maart-20 juni met een minimale tussenperiode van 10 dagen. Geschikte momenten zijn met name geluidsluwe momenten (zoals tijdens zonsopgang) en zijn afhankelijk van weersomstandigheden. In onderstaande tabel zijn de bezoekdata weergegeven van het onderzoek in Zuidlaren. De woonwijk werd twee keer bezocht, namelijk op 18 april en 13 mei 2013.

Tabel 1. Overzicht van de onderzoeksinspanning en de weersomstandigheden tijdens het veldonderzoek.

Datum	Periode	Doel	Weersomstandigheden
4 september 2012	Avondbezoek	Balts-paarverblijfplaatsen vleermuizen	Temp. $\pm 17^{\circ}\text{C}$, droog, korte periode met zeer lichte motregen, windkracht 2-3, bewolking 6/8-8/8
26 september 2012	Avondbezoek	Balts-paarverblijfplaatsen vleermuizen	Temp $\pm 11^{\circ}\text{C}$, droog, windkracht 2, bewolking 0/8
22 oktober 2012	Avondbezoek	Balts-paarverblijfplaatsen vleermuizen	Temp. $\pm 14^{\circ}\text{C}$, droog, windkracht 1, bewolking 2/8
18 april 2013	Ochtendbezoek	Nestplaatsen Huismus	Temp. $\pm 10^{\circ}\text{C}$, droog
13 mei 2013	Ochtendbezoek	Nestplaatsen Huismus	Temp. $\pm 7^{\circ}\text{C}$, droog
30 mei 2013	Avondbezoek	Zomer/kraamverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Temp. 13°C , droog, windkracht 1, bewolking 1/8-3/8
6 juli 2013	Ochtendbezoek	Zomer/kraamverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Temp. 18°C , droog, windkracht 2
12 juli 2013	Ochtendbezoek	Zomer/kraamverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Temp. 11°C , droog, windkracht 2
2 augustus 2013	Ochtendbezoek	Zomer/kraamverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Temp. 17°C , droog, windkracht 1-2, bewolking 0/8

3. Resultaten

3.1 Vleermuizen

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn binnen het plangebied verblijfplaatsen aangetroffen van drie soorten, namelijk Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger. Daarnaast is aandacht besteed aan vliegroutes en foeragerende vleermuizen. Hieronder worden de resultaten van het onderzoek per aspect nader toegelicht.

Verblijfplaatsen Gewone dwergvleermuis

Tijdens de veldbezoeken zijn zowel balts-/paarverblijfplaatsen, als zomerverblijfplaatsen aangetroffen. De locaties van de verblijfplaatsen zijn weergegeven in figuur 1. Met uitzondering van deelgebieden A en F, zijn in alle deelgebieden verblijfplaatsen van deze soort aangetroffen. Gewone dwergvleermuis heeft met name verblijfplaatsen in gebouwen, maar kan ook in boomholten worden aangetroffen.

Aangetroffen zomerverblijfplaatsen

Tijdens het veldbezoek zijn drie zomerverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aangetroffen, één in deelgebied B en twee in deelgebied E. Dit betreft individuen die zwermend, 'aantikkend', invliegend of uitvliegend zijn waargenomen bij woonhuizen. In deelgebied B zijn drie individuen aangetroffen. Omdat de precieze locatie niet bereikbaar en moeilijk te overzien was, is het mogelijk dat het meer exemplaren betreft. Bij de andere twee verblijfplaatsen is één individu invliegend of aantikkend waargenomen.

Het daadwerkelijke aantal zomerverblijfplaatsen van solitaire mannetjes is waarschijnlijk groter dan het aangetroffen aantal, omdat een enkel in-/uitvliegend dier moeilijk is waar te nemen. Er zou een disproportionele inspanning nodig zijn om al deze zomerverblijfplaatsen wel te lokaliseren. Er is echter een andere manier om de aanwezigheid van zomerverblijfplaatsen van mannetjes aan te tonen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het feit dat mannetjes Gewone dwergvleermuis paarverblijfplaatsen vaak het gehele jaar gebruiken, dus ook als zomer- en winterverblijfplaats (Dienst Regelingen 2011b). Tijdens het najaar zijn baltsende mannetjes relatief eenvoudig op te sporen, omdat ze dan duidelijk actief zijn in hun territorium. Dit is één van de redenen dat najaarsonderzoek noodzakelijk is.

Aangetroffen balts-/paarverblijfplaatsen

De baltsplaatsen betreffen individuele mannetjes die baltsend zijn waargenomen. De soort balst met name vliegend en is territoriaal, waardoor wordt verwacht dat de locatie van de paarverblijfplaats in de nabije omgeving is van locaties waar baltsende individuen zijn waargenomen. In het plangebied zijn zeven balts-/paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aangetroffen.

Conclusie verblijfplaatsen Gewone dwergvleermuis

Op basis van de informatie uit de Soortenstandaard en de waarnemingen in het voor- en najaar wordt geconcludeerd dat de zeven balts-/paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis jaarrond worden gebruikt en dat de zomerverblijfplaatsen van deze soort alleen 's zomers worden gebruikt. Tijdens het vleermuisonderzoek zijn geen kraamverblijfplaatsen aangetroffen van Gewone dwergvleermuis.

Figuur 1. Verspreiding van aangetroffen zomerverblijfplaatsen en baltsplaatsen van Gewone dwergvleermuis binnen en nabij het plangebied te Zuidlaren.

Verblijfplaatsen Ruige dwergvleermuis

Binnen het plangebied zijn balts-/paarverblijfplaatsen en zomerverblijfplaatsen van Ruige dwergvleermuis aangetroffen. Dit betreft alle deelgebieden met uitzondering van deelgebied A. De locaties van de verblijfplaatsen zijn weergegeven in figuur 2.

Aangetroffen balts-/paarverblijfplaatsen

Op 2 september 2012 zijn 17 balts-/paarverblijfplaatsen van Ruige dwergvleermuis binnen het plangebied gelokaliseerd. Daarnaast troffen de onderzoekers één balts-/paarverblijfplaats van deze soort aan net buiten het plangebied. De waarnemingen betreffen individuele mannetjes die riepen vanuit hun paarverblijfplaats in de woningen. In de meeste gevallen ging het om locatie onder overhangende dakpannen aan de zijgevels van de huizen. Er zijn binnen het plangebied geen baltsplaatsen gevonden in boomholten. Omdat de Ruige dwergvleermuisen baltsten vanuit hun verblijfplaats zijn de op de kaart weergegeven locaties nauwkeuriger dan de eerder beschreven paarverblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis. Tijdens de veldbezoeken op 26 september en 22 oktober 2012 zijn geen baltsende individuen van Ruige dwergvleermuis meer aangetroffen.

Aangetroffen zomerverblijfplaatsen

Ten oosten van deelgebied D en buiten het plangebied is een zomerverblijfplaats gelokaliseerd van Ruige dwergvleermuis. Dit betrof één exemplaar die de verblijfplaats in de gevel aantikte.

Overige verblijfplaatsen

In Nederland zijn kraamverblijfplaatsen van Ruige dwergvleermuis zeer zeldzaam. Tijdens het onderzoek is geen kraamverblijfplaats van deze soort aangetroffen. Volgens de Soortenstandaard Ruige dwergvleermuis (Dienst Regelingen 2011c) worden zomerverblijfplaatsen tevens vaak gebruikt als winterverblijfplaats. Tijdens de laatste twee onderzoeksrondes van het najaarsonderzoek zijn geen baltsende Ruige dwergvleermuisen waargenomen. Dit komt overeen met wat in de Soortenstandaard is opgenomen, namelijk dat de mannetjes de paarplaatsen uiterlijk midden oktober verlaten. Om deze reden wordt geconcludeerd dat in de woningen geen winterverblijfplaatsen van Ruige dwergvleermuis aanwezig zijn.

Figuur 2. Verspreiding van aangetroffen zomerverblijfplaatsen en balts-/paarverblijfplaatsen van Ruige dwergvleermuis binnen en nabij het plangebied te Zuidlaren.

Verblijfplaatsen Laatvlieger

Binnen het plangebied is één kraamverblijfplaats en zijn drie zomerverblijfplaatsen van Laatvlieger aangetroffen. Deze soort verblijft in gebouwen en niet in bomen.

Aangetroffen kraamverblijfplaats

Bij de kraamverblijfplaats (figuur 3) in deelgebied B zijn 17 exemplaren invliegend waargenomen. Bij aankomst in het plangebied (om 03.00 uur a.m.) waren de dieren reeds aan het zwermen. Het is daarom aannemelijk dat de verblijfplaats door meer dan 17 dieren wordt gebruikt. Gezien de tijd van het jaar dat deze verblijfplaats is ontdekt (begin augustus) is het mogelijk dat een deel van de aangetroffen dieren jongen van dit jaar betreft.

Aangetroffen zomerverblijfplaatsen

Binnen het plangebied zijn drie zomerverblijfplaatsen gelokaliseerd (figuur 3). Hier zijn één of enkele aantikkende, invliegende of uitvliegende Laatvliegers aangetroffen.

Ten noordoosten van deelgebied E en buiten het plangebied zijn twee zomerverblijfplaatsen aangetroffen van deze soort. Ook hier betref het één of enkele exemplaren.

Overige verblijfplaatsen

Laatvliegers gebruiken een netwerk van verblijfplaatsen in verschillende huizen die op een afstand van hooguit enkele honderden meters van elkaar liggen. Deze verblijfplaatsen kunnen dienen als zomer-, (paar-) en winterverblijfplaats. Hoewel er geen paar- of winterverblijven zijn vastgesteld, dient toch rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van deze functies binnen het plangebied. Dit is gebaseerd op het relatief grote aantal aangetroffen individuen en de grote beschikbaarheid van (potentiële) verblijfplaatsen.

Figuur 3. Verspreiding van aangetroffen zomerverblijfplaatsen en kraamverblijfplaats van Laatvlieger binnen en nabij het plangebied te Zuidlaren.

Vliegroutes

Tijdens het vleermuisonderzoek is tijdens de voorjaar- en zomerbezoeken aandacht besteed aan vliegroutes van vleermuizen. De straatpatronen met laan- en erfbepanting vormen naar verwachting een geleidingsstructuur voor de hier verblijvende en foeragerende vleermuizen. De Laatvliegers van de kraamverblijfplaats in deelgebied E vlogen verspreid over deelgebied B richting foerageergebied ten noordoosten van de verblijfplaats. Hoewel op verscheidene plaatsen langsvliegende dieren zijn waargenomen, zijn geen duidelijke vliegroutes aangetroffen die door grote groepen vleermuizen werden gebruikt. Er zijn geen lijnvormige elementen in het plangebied die zijn aan te merken als onderdeel van essentiële vliegroutes van vleermuizen.

Foerageergebied

Tijdens de veldbezoeken zijn foeragerende vleermuizen aangetroffen. Naast de soorten waarvan binnen het plangebied verblijfplaatsen zijn aangetroffen, namelijk Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger, zijn tevens foeragerende Rosse vleermuizen waargenomen.

Concentraties foeragerende vleermuizen zijn waargenomen bij de brink aan de Heerdelaan en de bomerij langs de Schutsweg tussen de twee kruisingen met de Heerdelaan. Eind mei werd een relatief groot aantal jagende Laatvliegers waargenomen aan weerszijde van de Ebbingekamp, de Julianalaan ter hoogte van deelgebieden D en E en aan de zuidzijde van de Oranjelaan. Deze individuen foerageerden vermoedelijk op Meikevers. Tijdens de overige bezoeken werden minder jagende dieren waargenomen langs de genoemde straten.

In de omgeving van het plangebied ligt een groot aantal uitermate geschikte foerageergebieden voor de binnen het plangebied verblijvende vleermuissoorten. Het plangebied zelf heeft naar verwachting geen essentiële functie als foerageergebied van vleermuizen.

3.2 Huismussen

Binnen het plangebied zijn op verscheidene plaatsen jaarrond beschermde nesten van de Huismus aangetroffen, namelijk in de deelgebieden A, B, D en E. In deelgebieden C en F zijn geen nesten aangetroffen. In totaal zijn binnen het plangebied 48 nesten gelokaliseerd. De locaties van de nestplaatsen van Huismus binnen en nabij het plangebied zijn weergegeven in figuur 4.

Figuur 4. Locaties van de aangetroffen nestplaatsen Huismus

4. Beoordeling volgens Flora- en faunawet

4.1 Vleermuizen

Het veldonderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied een groot belang heeft voor vleermuizen. In een aantal huizen binnen het plangebied zijn zomerverblijfplaatsen aanwezig van Gewone dwergvleermuis (3 locaties) en Laatvlieger (3 locaties). Daarnaast zijn ook balts-/paarplaatsen van Ruige dwergvleermuis (17 locaties) en Gewone dwergvleermuis (7 locaties) en een kraamverblijfplaats van Laatvlieger aangetroffen. Nabij het plangebied zijn daarnaast enkele baltsplaatsen van Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis en zomerverblijfplaatsen van Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger aangetroffen.

Naast de aanwezigheid van kraam-, zomer- balts- en paarverblijfplaatsen dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van winterverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger. Bovendien zijn mogelijk meer zomerverblijfplaatsen aanwezig van Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis op de locaties van de balts-/paarverblijfplaatsen.

In het kader van de beoogde herinrichting worden woningen gesloopt. Door het slopen van woningen waar zich verblijfplaatsen van vleermuizen bevinden worden rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen verstoord en vernietigd. Dat is in strijd met artikel 11 van de Flora- en faunawet. Om deze reden moet een ontheffing volgens artikel 75C van de Flora- en faunawet worden aangevraagd. De ontheffingsaanvraag dient te worden vergezeld van een activiteitenplan, waarin mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen om negatieve effecten te zo goed mogelijk te beperken. Deze maatregelen zullen in ieder geval moeten bestaan uit het realiseren van alternatieve verblijfplaatsen van vleermuizen en een goede fasering in de tijd van de werkzaamheden. Gezien de belangrijke functie die het plangebied heeft voor vleermuizen, wordt aangeraden om voorafgaand aan de procedure van de ontheffingsaanvraag in overleg te treden met DLG/DR. Zodoende kan in overleg een passend strategie worden gekozen voor de compensatie en mitigatie van de verblijfplaatsen die verloren gaan.

4.2 Huismus

Binnen het plangebied zijn 48 nestplaatsen van Huismus aangetroffen. Deze bevinden zich onder de dakranden van de betreffende huizen. Indien deze huizen worden gesloopt, worden de jaarrond beschermde nestplaatsen van Huismus verstoord en vernietigd. Dat is in strijd met artikel 11 van de Flora- en faunawet. Om deze reden moet in dat geval een ontheffing volgens artikel 75C van de Flora- en faunawet worden aangevraagd. De ontheffingsaanvraag dient te worden vergezeld van een activiteitenplan, waarin mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen om negatieve effecten zo goed mogelijk te beperken. Deze maatregelen zullen in ieder geval moeten bestaan uit het realiseren van alternatieve nestplaatsen voor Huismus en een goede fasering in de tijd van de werkzaamheden. Mogelijkheden voor het realiseren van alternatieve nestplaatsen, is het aanbrengen van 'vogelvides' in (te bouwen) woningen in de nabije omgeving. Dit systeem biedt huismussen een veilige nestelplek onder de pannen (zie www.monier.nl).

5. Literatuur

Dienst Regelingen 2011a. Soortenstandaard Huismus, *Passer domesticus*. Ministerie van Economische zaken, Den Haag.

Dienst Regelingen 2011b. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, *Pipistrellus pipistrellus*. Ministerie van Economische zaken, Den Haag.

Dienst Regelingen 2011c. Soortenstandaard Ruige dwergvleermuis, *Pipistrellus nathusii*. Ministerie van Economische zaken, Den Haag.